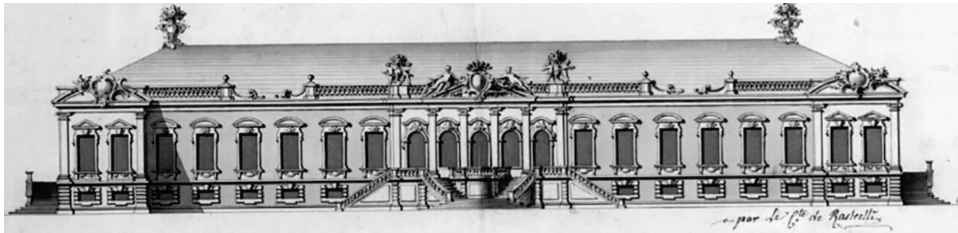

Ольга Шуміліна, Олексій Макаренко

МАКСИМУ БЕРЕЗОВСЬКОМУ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ...

(до 275-річчя від дня народження)

31 жовтня 2020 року на Малій сцені Львівського органного залу відбулася всеукраїнська науково-практична конференція *«Максиму Березовському присвячується...»*, приурочена 275-й річниці від дня народження видатного українського композитора другої половини XVIII століття Максима Березовського¹. Автором ідеї конференції та її організатором стала відома дослідниця української духовної музики доби бароко і класицизму, доктор мистецтвознавства, професор Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка Ольга Анатоліївна Шуміліна.

Унаслідок карантинних обмежень проведення конференції мало комбіновану форму: частина учасників була присутня у залі, частина доєдналася онлайн або надіслала відео.

Обговорювалися питання, присвячені виключно творчості Максима Березовського. Їх було розподілено по чотирьох тематичних блоках.

Перший тематичний блок, пов'язаний із питаннями життєтворчості митця, відкрила доктор мистецтвознавства, професор Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка, видатна українська дослідниця Любов Кияновська. У своїй доповіді *«Кордоцентризм як ментальна основа стилю Максима Березовського»* вона наголосила на питаннях відображення в духовній музиці композитора внутрішньої духовно-чуттєвої сутності української ментальності як одного з проявів філософії кордоцентризму і зазначила, що в хорових концертах Березовського сутність духовного досвіду, містичного переживання та інтуїтивного осягнення духовної реальності проявляється через світобачення, емоції, почуття і здобуває вихід у системі мовностильових засобів, передусім через розвинений комплекс музично-риторичних ознак, яскравим прикладом чого є концерт *«Не отвержи мене во время старости»*, а також і новознайдені концерти Березовського, з якими дослідниця ознайомила в записях Патріаршого хору Української греко-католицької церкви та хору *«Українського фонду духовної музики»* під орудою Мстислава Юрченка.

Наступну доповідь *«Документальні джерела до нової біографії Максима Березовського: презентація і коментарі»* проголосила доктор мистецтвознавства, професор Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка Ольга Шуміліна. Вона торкнулася питань нового біографічного сценарію життєтворчості Максима Березовського, який вибудовується на основі прижиттєвих документальних

¹ На титульній ілюстрації з програмки конференції – палац Розумовського у Глухові.

матеріалів (презентованих і прокоментованих під час доповіді), згідно з якими Березовський був не церковним, а світським музикантом – оперним співаком (у підлітковому віці), виконавцем-інструменталістом двох Придворних оркестрів Санкт-Петербурга і театральним композитором. Було зроблено висновок про те, що прижиттєві відомості спростовують загальновідомий факт щодо служби Березовського у Придворній співацькій капелі, і що слід сформулювати новий підхід до розуміння духовної спадщини митця, з урахуванням світського характеру його музичних занять, що тривали протягом 19 років (1758–1777).

Завершила біографічний блок доповідь кандидата мистецтвознавства, професора Київського національного університету культури і мистецтв, відомого дослідника творчості Березовського Мстислава Юрченка на тему *«Деякі документальні уточнення стосовно одруження Максима Березовського»*. Було презентовано запис з метричної книги про вінчання митця, яке відбулося 19 жовтня 1763 року у Придворній Конюшенній церкві Санкт-Петербурга, і висвітлено деякі маловідомі деталі цієї події, зокрема, розкрито особу поручителя, актора Придворного театру Василя Михайловича Чернікова. Також було надано відомості про другу дружину Березовського, яка померла в січні 1778 року і була похована на Волковському цвинтарі Санкт-Петербурга.

У наступному тематичному блоці конференції йшлося про вчителів Максима Березовського та про їхній вплив на становлення композиторської майстерності митця. Розширення кола вчителів за рахунок А. Рачинського, В. Манфредіні та Б. Галуппі (доповіді про двох останніх підготували аспіранти Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка Тетяна Петришина та Олексій Макаренко) надало підстави для того, щоб по-іншому поставитися до проблеми опанування Березовським нового музичного стилю та зрозуміти прояви цього стилю у духовних концертах митця, написаних протягом 1765–1769 років, перед поїздкою у Болонью. Однак, ці заняття не мали систематичного характеру і обмежилися рівнем творчого спілкування і зовнішнього впливу. Тож єдиним вчителем Березовського з композиції, чий заняття мають документальне підтвердження, є Дж. Б. Мартіні. Із доповіддю *«Дж. Б. Мартіні – педагог, композитор, науковець»*, підготовленою за результатами роботи в болонських архівах та за їхніми матеріалами, виступила кандидат мистецтвознавства, доцент Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Юлія Каплієнко-Ілюк. Доповідачка розкрила маловідомі сторінки життя, творчості та наукової роботи італійського вчителя Березовського, роз'яснила характер творчих стосунків із Болонською Філармонічною академією, вказала на композиторський доробок і риси стилю, зазначила принципи наукової роботи Дж. Б. Мартіні у галузі досліджень музичної термінології та у працях з історії музики й контрапункту.

Наступний тематичний блок був пов'язаний із духовною творчістю Максима Березовського, яка вважається головним доробком його композиторської спадщини. Із доповіддю *«Композиційно-драматургічні паралелі в духовних концертах Максима Березовського і Артемія Веделя»* виступила доктор мистецтвознавства, професор Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського Тетяна Гусарчук. Вона повідомила про те, що у концертах обох митців можна виявити індивідуальний підхід до трактування концертного циклу, який полягає в значному збільшенні кількості частин порівняно із класичною чотиричастинністю. Також було

наголошено на великій ролі драматичної образності в драматургії духовних концертів обох композиторів, на спорідненості творчих поглядів і спільності долі. Для доведення власної концепції дослідниця послалася на кілька новознайдених концертів Березовського («Господи, силою твоєю», «Всі язичи», «Милость и суд віспою»), а також на загальновідомий концерт «Не отвержи мене во время старости».

Учасники конференції
(біля Львівської органної зали):
В. Слупський, О. Макаренко,
О. Шуміліна, А. Кутасевич, І. Зінків

Несподіваний погляд на проблему виконання новознайдених духовних творів Максима Березовського було запропоновано в доповіді **«Хорові концерти Максима Березовського в інструментальних перекладах (на прикладі брас-квінтету)»** кандидата мистецтвознавства, доцента Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського Віктора Слупського. Доповідач зробив переклад хорового концерту Березовського «Милость и суд воспою» для квінтету мідних духових інструментів і у своїй доповіді надав пояснення щодо мотивації та методів роботи з початковим матеріалом (зокрема про те, в який спосіб у частинах концерту, зокрема у фінальній фузі, було додано п'ятий голос для туби), а також продемонстрував результати цієї роботи – запис першої частини концерту, що прозвучала як хор, тільки без тексту (виконавці – брас-квінтет *Мажор*, м. Київ).

Тож, в інструментальному перекладі для квінтету мідних духових інструментів духовний концерт фактично перетворився на світську інструментальну п'єсу, і це певною мірою згладило перехід до останнього тематичного блоку конференції, де мала бути презентована світська музика Максима Березовського. У цьому блоці, крім наукових доповідей, було заплановане виконання кількох світських творів Березовського – арій з опери «Демофонт» і скрипкової сонати за участі віолончелі як інструмента групи *basso continuo*. Однак від концертних виступів довелося відмовитися через перенесення засідання з Малого залу Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка внаслідок карантинних обмежень. Тож, у «світському» блоці прозвучала доповідь кандидата мистецтвознавства, доцента Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського Андрія Кутасевича **«Скрипкова соната Максима Березовського: розшифровка партії супроводу в історико-стильовому контексті»**, в якій було наголошено на проблемах реконструкції партії чембало, записаної в рукописному джерелі у вигляді нецифрованого

баса; зокрема на потребі оновленого погляду на розшифрування цієї партії в контексті еволюції сучасних уявлень про музичне мистецтво XVIII століття, пов'язаних з активним розвитком історичного виконавства. А. Кутасевич зробив власну реконструкцію партії чембало, послуговуючись матеріалами другої половини XVIII століття, і записав оновлену версію скрипкової сонати в дуеті з відомим київським скрипалем, заслуженим артистом України Ігорем Воронкою. Цей запис було продемонстровано учасникам конференції.

Продовженням ювілейних заходів став *концерт хорової музики Максима Березовського*, який відбувся 25 листопада 2020 року в Києві (Будинок звукозапису українського радіо) і був організований у рамках програми Міжнародного фестивалю «Музичні прем'єри сезону» Київської організації Національної спілки композиторів України. У виконанні муніципального камерного хору «Київ» під орудою народного артиста України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, відомого хорового диригента Миколи Гобдича прозвучали новознайдені духовні концерти Максима Березовського та його вчителя Андрія Рачинського, а також знаменитий концерт «Не отвержи мене во время старости» Максима Березовського в початковій, авторській редакції, яку було виявлено в кількох рукописних джерелах останньої чверті XVIII століття. Партитури всіх концертів реконструювала доктор мистецтвознавства, професор Ольга Шуміліна.

Цим концертом під час проведення конференції у Львові була компенсована недостатня увага до духовної музики Максима Березовського, передусім до новознайдених концертів.

М. Гобдич та О. Шуміліна під час концерту

Організація та проведення конференції *«Максиму Березовському присвячується...»* і концерту до 275-річчя від дня народження видатного українського митця показали значний інтерес до творчої спадщини Максима Березовського з боку українських науковців та української публіки і накреслили доволі широке коло нез'ясованих питань, які потрібно розв'язати.

